

Nr 40

Näringsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973:58 med förslag till lag om ändring i allmänna prisregleringslagen (1956:236), m. m., såvitt propositionen gäller ändrad organisation av statens pris- och kartellnämnd och anslag till nämnden, jämte motioner.

Ärendet

I propositionen 1973:58 (handelsdepartementet) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen bl. a. att

1. godkänna de riktlinjer för organisation av statens pris- och kartellnämnd som chefen för handelsdepartementet förordat i propositionen,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en extra ordinarie tjänst som chef för huvudenhet,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövs med anledning av omorganisationen, samt

4. till Statens pris- och kartellnämnd för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 12 714 000 kr.

I anledning av propositionen i angiven del har väckts fyra motioner, vilka redovisas nedan (s. 2).

Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund har till utskottet inkommit med en gemensam skrivelse i ärendet.

Såvitt propositionen gäller ändring i allmänna prisregleringslagen har den behandlats av finansutskottet (FiU 1973:20).

Propositionen

I propositionen föreslås en omorganisation av statens pris- och kartellnämnd (SPK). Den löpande pris- och konkurrensövervakningen samt utredningsverksamheten sammanförs till en huvudenhet, fördelad på fyra sakenheter vilka ansvarar för olika näringsområden. Därtill kommer en statistisk enhet, en informationsenhet och en administrativ enhet samt ett planeringssekretariat, knutet till verksledningen. Vissa informationsaktiviteter – kampanjer av typen jämförprismärkning samt aktiviteter som vänder sig till utbildningssektorn och har till syfte att sprida allmän konsumentkunskap – överförs till konsumentverket. Nämndens styrelse får ändrad sammansättning. Antalet ledamöter minskas från tretton till nio, och nuvarande föreskrift om balans i styrelsen mellan å ena sidan företagsintressen och å andra sidan allmänna konsument- och löntagarintressen utgår. Den senare gruppen av intressen

skall i fortsättningen ha majoritet i styrelsen, som skall vara allsidigt sammansatt. Beträffande nämndens fältorganisation genomförs endast den ändringen att priskontoren i länen ej längre regelmässigt skall vara knutna till länsstyrelsens försvarsenhet.

Motionerna

Yrkanden

Motionerna är följande:

1973:1651 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att statens pris- och kartellnämnds styrelse bevarar sin nuvarande sammansättning.

1973:1653 av herr Lindahl m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen vid behandling av propositionen 1973:58 beslutar

1. att den föreslagna överföringen av informationsansvar och -resurser från pris- och kartellnämnden till konsumentverket inte skall komma till stånd, förrän en närmare utredning visat om detta över huvud är lämpligt,
2. att de fortsatta övervägandena rörande priskontorens uppgifter och organisation bör ske med förtur och i syfte att successivt konsolidera verksamheten,

1973:1654 av herrar Lothigius (m) och Komstedt (m), vari hemställs att riksdagen uttalar att styrelsen för statens pris- och kartellnämnd även i framtiden bör vara så sammansatt att balans råder mellan företagarintresset och löntagar- och konsumentintresset,

1973:1658 av herr Romanus (fp), vari hemställs

1. att riksdagen hos Kungl. Maj:t understryker vikten av de utredningar om konkurrensförhållandena i olika branscher, som utförs inom statens pris- och kartellnämnd, och framhåller att denna verksamhet fortsättningsvis bör få minst samma omfattning som den hade före införandet av prisstoppet 1970, samt
2. att riksdagen uttalar att informationsverksamheten vid statens pris- och kartellnämnd bör få fortsätta i minst samma omfattning som hittills, i vad gäller funktioner och resurser.

Motivering

Sammansättningen av SPK:s styrelse tas upp i motionerna 1973:1651 och 1973:1654. Omorganisationen av SPK förutsätter ett intimare samarbete än tidigare mellan SPK samt företagen och deras organisationer, sägs det i den förra motionen. En allsidig sammansättning av styrelsen med balans mellan företags- och konsumentintressen blir härigenom angelägnare än någonsin. En styrelse med den föreslagna sammansättningen skulle enligt motionärernas uppfattning få väsentligt mindre möjligheter än en styrelse av nuvarande typ att leda nämnden i

dess nya form. I motionen 1973:1654 betecknas den föreslagna ändringen av reglerna för styrelsens sammansättning som anmärkningsvärd. I ett organ med SPK:s funktioner, vilka förutsätter ingående kännedom om näringslivets förhållanden, borde en styrelsesammansättning som innebär balans mellan företagarentressen och löntagar- och konsumentintressen vara en självklarhet, hävdar motionärerna.

Förslaget att en viss del av SPK:s informationsverksamhet skall överföras till konsumentverket kritiserar i motionerna 1973:1653 och 1973:1658. Det har från många håll, inte minst från löntagar-, konsument- och bildningsorganisationerna, omvittnats att SPK:s ökade informationsverksamhet har spelat stor roll för allmänhetens prismedvetande, sägs det i den förra motionen. Nämnden har också kunnat bygga ut ett välförgrenat kontaktnät och har samlat stor erfarenhet av information i prisfrågor. Det kan enligt motionärernas mening inte med fog hävdas att de aktuella informationsåtgärderna har större samband med konsumentverkets allmänna inriktning än med SPK:s. Någon analys som skulle stödja en sådan uppfattning har såvitt bekant inte gjorts, säger motionärerna. Konsumenterna behöver visserligen information både om priser och kvaliteter, men det är inte möjligt att i varje sammanhang kräva en parallell uppläggning av pris- och kvalitetsupplysningen. Genom fortlöpande kontakter mellan de båda verken bör deras planering både på utrednings- och på informationssidan kunna samordnas i erforderlig utsträckning, anför det. Konsumentverket bör särskilt i inledningsskedet få koncentrera sig på de uppgifter som statsmakterna redan ålagt verket att söka lösa. Att undandra SPK möjligheter att genomföra brett upplagda kampanjer skulle utgöra en allvarlig inskränkning i dess verksamhet. Det vore, anser motionärerna, säreget om den ändrade styrelsesammansättningen, som innebär att ökad tyngd läggs vid representation för konsument- och löntagarintressen, skulle åtföljas av att SPK i sin informations- och kontaktverksamhet blir mindre konsumentorienterad än hittills. I motionen 1973:1658 redogörs för olika informationsåtgärder från SPK:s sida. Motionären säger sig ha svårt att se vad som kan vinnas med att flytta över kampanj- och utbildningsaktiviteterna från källan för informationsunderlaget. Att kampanjer av typen jämförprismärkning samt utbildningsaktiviteter för att öka konsumenternas kunskap om prisfrågor skulle överföras till konsumentverket har inte föreslagits i tidigare utredningar på det konsumentpolitiska området, framhålls det.

I motionen 1973:1653 berörs också priskontorens verksamhet. Utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten i kommunerna kommer sannolikt att ställa ökade krav på priskontoren, säger motionärerna. Samarbetet med hemkonsulenter kan också behöva konsolideras ytterligare. Det hade enligt motionärernas mening varit värdefullt om priskontoren redan nu hade blivit föremål för en organisatorisk reform.

Den ökade tonvikten på prisövervakning i SPK:s verksamhet har enligt motionen 1973:1658 fått den tidigare huvuduppgiften att granska branschens struktur att relativt sett sjunka tillbaka. Motionären menar att

värdet av den allmänna utredningsverksamheten med branschriktning inte betonas tillräckligt i propositionen. Inte heller berörs där gränsdragningen mellan SPK och det föreslagna industripolitiska verket. Det kan förekomma, säger motionären, att utredningar som tar sikte på struktur- omvandling rekommenderar så långtgående samverkan mellan företag att konkurrensen kan bli väsentligt mindre än nu. Det skulle, uttalas det, vara till betydande nackdel för konsumenterna om de statliga undersökningarna av olika branscher radikalt förändrades i fråga om utgångspunkter och målsättning.

Skrivelse från vissa näringslivsorganisationer

Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund och Sveriges köpmannaförbund säger sig ha med oro och förvåning mottagit förslaget om en väsentlig reducering av näringslivets representation i SPK:s styrelse. Den hittillsvarande balansen i styrelsen mellan olika intressen har enligt organisationerna varit till fördel för nämnden. Utrymme har kunnat beredas representanter för såväl större som mindre tillverkande företag samt för parti- och detaljhandel. Detta har givit nämnden en god förankring i och en bred kontaktyta gentemot företag och organisationer inom näringslivet, anför det. Erfarenheterna från den nuvarande styrelsen anges vara goda. Den föreslagna inriktningen av SPK:s verksamhet nödvändiggör enligt organisationernas bedömning fördjupade företagskontakter. Ett förtroendefullt samarbete mellan nämnden och näringslivet betecknas som en förutsättning för att nämndens verksamhet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Styrelsen kan inte betecknas som allsidigt sammansatt om endast vissa företagارئntressen är företrädda, uttalar organisationerna slutligen.

Utskottet

Tillsammans med förslag om ändring i allmänna prisregleringslagen framläggs i propositionen riktlinjer för en ändrad organisation av statens pris- och kartellnämnd (SPK), föranledd bl. a. av den tyngdpunktsförskjutning i nämndens verksamhet i riktning mot en mera aktiv prisövervakning som har ägt rum på senare tid.

Mot denna tyngdpunktsförskjutning görs vissa invändningar i motionen 1973:1658. Betydelsen av utredningar om konkurrensförhållanden i olika branscher understryks där. Motionären önskar ett principuttalande av riksdagen om att denna verksamhet bör få samma omfattning i fortsättningen som den hade före prisstoppet 1970.

Att riksdagen skulle binda resursfördelningen inom SPK genom ett sådant uttalande som motionären föreslår finner utskottet inte lämpligt. I statsmakternas direktiv för SPK ligger att stor vikt skall tillmätas båda de

angivna huvuduppgifterna. Det bör få ankomma på nämndens styrelse och ledning att från tid till annan med hänsyn till den aktuella situationens krav närmare besluta vilka insatser som skall göras på olika områden. Utskottet avstyrker därför det nu berörda motionsyrkandet.

Förslaget till ändrad organisation av SPK går i första hand ut på en ny fördelning på arbetsenheter. Mot förslaget i denna del har utskottet ingenting att erinra.

SPK:s styrelse föreslås få ändrad sammansättning. Antalet ledamöter minskas därvid från tretton till nio. Den nya styrelsen skall vara allsidigt sammansatt och ha en majoritet av representanter för allmänna konsument- och löntagarintressen. Detta innebär att den nu gällande regel för styrelsens sammansättning frångås enligt vilken balans skall råda inom styrelsen mellan dessa intressen och företagsintressen.

Utskottet kan ansluta sig till förslaget om en minskning av antalet styrelseledamöter i SPK till nio. Att en majoritetsställning i den nya styrelsen bör tillkomma konsument- och löntagarintressenas företrädare finner utskottet naturligt. Utskottet vill emellertid understryka departementschefens uttalande att styrelsen bör vara allsidigt sammansatt. Med det sagda avstyrker utskottet motionerna 1973:1651 och 1973:1654.

En del av SPK:s informationsverksamhet skall enligt propositionen övertas av konsumentverket. Detta gäller vissa angivna aktiviteter som hör nära samman med konsumentverkets mera allmänt konsumentorienterade inriktning. I motionerna 1973:1653 och 1973:1658 begärs att nuvarande arbetsfördelning på informationsområdet skall få bestå, enligt den förra motionen i varje fall till dess en närmare utredning har visat att den föreslagna förändringen är lämplig.

Utskottet vill erinra om ett uttalande av chefen för handelsdepartementet tidigare i år (prop. 1973:1 bilaga 12 s. 42) av innebörd att konsumentverket i stället för annan myndighet borde handha information i konsumentfrågor av mera allmän karaktär. Detta uttalande, som närmast avsåg arbetsfördelningen mellan konsumentombudsmannen och konsumentverket, synes tillämpligt även i det fall som nu är aktuellt. Övervägande skäl talar enligt utskottets mening för att ansvaret för de nyss berörda informationsaktiviteterna i fortsättningen bör åvila konsumentverket. Givetvis bör de nya uppgifterna av konsumentverket fullgöras i nära samarbete med SPK. Därigenom kommer den sakkunskap och erfarenhet på informationsområdet som SPK har förvärvat att också framgent kunna utnyttjas inom denna sektor av den konsumentupplysande verksamheten. Utskottet saknar visserligen inte förståelse för den önskan som kan finnas på olika håll om att SPK:s nuvarande informationsverksamhet skall förbli intakt. Att statens konsumentinriktade upplysningsverksamhet i möjligaste mån sammanförs till en enhet är emellertid enligt utskottets mening ett viktigt önskemål, som i första hand bör tillgodoses. Utskottet avstyrker sålunda motionerna 1973:1653 och 1973:1658 såvitt här är i fråga.

Beträffande SPK:s fältorganisation föreslås nu endast att priskontoren inte längre regelmässigt skall vara knutna till länsstyrelsens försvarsenhet.

Utskottet tillstyrker detta förslag och förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att ägna fortsatt uppmärksamhet åt frågan om fältorganisationens utformning. Något sådant uttalande om förtur för övervägandena i detta ämne som föreslås i motionen 1973:1653 finns det enligt utskottets mening inte behov av.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1973:1658 såvitt gäller uttalande rörande utredningar om konkurrensförhållanden i olika branscher (punkten 1),
2. att riksdagen med avslag på motionerna 1973:1651 och 1973:1654 godkänner de i propositionen 1973:58 angivna riktlinjerna för organisation av statens pris- och kartellnämnd såvitt gäller styrelsens sammansättning,
3. att riksdagen med avslag på motionerna 1973:1653 punkten 1 och 1973:1658 punkten 2
 - a) godkänner de i propositionen 1973:58 angivna riktlinjerna för organisation av statens pris- och kartellnämnd såvitt gäller överflyttning av viss informationsverksamhet till konsumentverket,
 - b) med bifall till propositionen 1973:58 i ifrågavarande del till *Statens pris- och kartellnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 12 714 000 kr.,
4. att riksdagen med avslag på motionen 1973:1653 punkten 2 godkänner de i propositionen 1973:58 angivna riktlinjerna för organisation av statens pris- och kartellnämnd i övrigt,
5. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:58 i övrigt
 - a) bemyndigar Kungl. Maj:t att vid statens pris- och kartellnämnd inrätta en extra ordinarie tjänst som chef för huvudenhet,
 - b) bemyndigar Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder som behövs med anledning av omorganisationen av nämnden.

Stockholm den 12 april 1973

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Börjesson i Glömminge (c), Bengtsson i Landskrona (s), Haglund (s), Rask (s), Wirtén (fp), Blomkvist (s), Sjönell (c), Wååq (s), Jonsson i Husum (s), Rydén (fp), fru Hambræus (c) och herr Nördgren (m).

Reservationer

1. beträffande *sammansättningen av statens pris- och kartellnämnds styrelse* av herrar Börjesson i Glömminge (c), Wirtén (fp), Sjönell (c), Rydén (fp), fru Hambraeus (c) och herr Nordgren (m), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet kan ansluta" och slutar med "motionerna 1973:1651 och 1973:1654" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Utskottet kan ansluta sig till förslaget om en minskning av antalet styrelseledamöter i SPK till nio. Den balans i styrelsen mellan företagsintressen samt allmänna konsument- och löntagarintressen som nu är föreskriven bör emellertid inte rubbas. Såsom framhålls i motionerna 1973:1651 och 1973:1654 förestår inte någon förändring av SPK:s verksamhet som skulle göra det mindre angeläget att företagsintressena på samma sätt som hittills kan komma till tals inom nämndens styrelse. Utskottet föreslår därför att riksdagen uttalar sig för att den nu gällande balansregeln skall bibehållas.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. att riksdagen i anledning av propositionen 1973:58 i ifrågasvarande del, med bifall till motionen 1973:1654 och i anledning av motionen 1973:1651 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om sammansättningen av statens pris- och kartellnämnds styrelse,

2. beträffande *överflyttning av viss informationsverksamhet till konsumentverket* av herrar Börjesson i Glömminge (c), Wirtén (fp), Sjönell (c), Rydén (fp), fru Hambraeus (c) och herr Nordgren (m), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet vill erinra" och slutar med "är i fråga" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Propositionens förslag på denna punkt synes, såsom framhålls i motionen 1973:1653, inte vara grundat på någon analys av prisinformationens syften och metoder. De uppgifter som skall förmedlas till allmänheten genom de här aktuella informationsaktiviteterna måste hämtas från SPK. Inom SPK finns en väl fungerande informationsenhet med rik erfarenhet av sådan information som det här gäller och med ett välförgränsat kontaktnät. Förslaget innebär att denna enhet bryts sönder och berövas en väsentlig del av sina resurser. Konsumentverket, som skall överta den berörda informationsverksamheten, befinner sig i ett uppbyggnadsskede då en koncentration på problem som redan är aktuella för verket måste vara högst angelägen. Mot bakgrund av vad här sagts synes det naturligt att något beslut om ändrad arbetsfördelning på prisinformationens område inte fattas nu. Ett slutligt avgörande av vilken myndighet som skall svara för den ifrågasvarande prisinformationen bör få anstå till ett senare tillfälle. Dessförinnan bör det närmare än som nu skett utredas vilka konsekvenser de båda olika organisationsalternativen kan väntas

medföra. Den föreslagna uppräknigen av anslaget Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1973/74 med 865 000 kr., vilken skulle föranledas av en ändrad funktionsfördelning mellan verket och SPK, bör alltså inte komma till stånd.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. att riksdagen med bifall till motionen 1973:1653 punkten 1 och i anledning av dels motionen 1973:1658 punkten 2, dels propositionen 1973:58 i ifrågavarande delar
 - a) som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om föreslagen överflyttning av viss informationsverksamhet från statens pris- och kartellnämnd till konsumentverket,
 - b) till *Statens pris- och kartellnämnd* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 13 579 000 kr.